

ZINĀTNES DZĪVES HRONIKA

Oktobris

1. oktobrī LZA goda doktoram Džekam Metlokam — 85.

2. oktobrī notika Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas sēde, kurā noklausījās LZA korespondētājlocekļa G. Zemiša ziņojumu, apsprieda LZA jauno ārzemju locekļu Renātes Blumbergas un Pāveta Štolla kandidatūras. Nodaļas locekļi izteica atbalstu šīm kandidatūrām.

3. oktobrī RTU MLĶF, RTU NĶI, LZA ĶBMZN, Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja rīkotie profesoru Alfrēda Ieviņa un Emīlijas Gudrinieces piemiņas lasījumi Ķīpsalā:

- Prof. E.Gudrinieces piemiņai (prof. Māra Jure).
- LZA Emīlijas Gudrinieces balvas labākajam jaunajam zinātniekam ķīmijā vai ķīmijas tehnoloģijā laureātu referāti (Dmitrijs Lubriks, Kristaps Jaudzems, Vitālijs Rjabovs, Jevgenija Lugiņina).

Pasākuma dalībnieki apmeklēja kapa vietu Meža kapos, dalījās atmiņās pie grāmatu un kafijas galda, fakultātes bibliotēkā iepazinās ar E. Gudriniecei veltītu stendu un viņas puču kolekciju.

5. oktobrī akadēmiķim Valdim Kamparam — 70.

5.–7. oktobrī saskaņā ar foruma “Zinātne un tehnoloģija sabiedrībā” dibinātāja un priekšsēdētāja K. Omi ielūgumu LZA prezidents Ojārs Spārītis piedalījās 11. pasaules forumā “Zinātne un tehnoloģija sabiedrībā (*Science and Technology in Society*)”, kas tradicionāli notiek Kioto (Japāna), kā arī foruma ietvaros notiekošajā pasaules zinātņu akadēmiju prezidentu sanāksmē, kuru savukārt rīko Japānas Zinātnes padome.

7. oktobrī LZA Senāta sēde. Sēdes sākumā LR kultūras ministre Dace Melbārde pasniedza Kultūras ministrijas Atzinības rakstu Latviešu folkloras krātuves ilggadējai fondu glabātājai *Dr. h. c. philol.* Māritei (Mārai) Vīksnai. Senāts noklausījās trīs LZA locekļu kandidātu zinātniskos ziņojumus: Aivara Lejnieka ziņojumu “Zinātnis-

kā, akadēmiskā un klīniskā nepārtrauktība”, Aleksandra Rapoportā — “Anabioze, apturēta dzīvība... un modernās biotehnoloģijas” un Gunta Zemiša — “Valstiskuma attīstība Latvijā no vissenākajiem laikiem līdz Latvijas valsts proklamēšanai 1918. gadā”. Senāts piešķīra Atzinības rakstu Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijai par ilggadīgu un radošu pedagoģisko darbu augstas kvalifikācijas speciālistu sagatavošanā.

10. oktobrī notika LZA ĶBMZN sēde, kurā noklausījās un vērtēja LZA locekļu kandidātu LZA korespondētājlocekļa RSU profesora *Dr. med.* A. Lejnieka, RSU asoc. profesora Paula Stradiņa Klīniskās universitātes Sirds ķirurģijas centra nodaļas vadītāja *Dr. med.* Pētera Stradiņa un LOSI vadošā pētnieka *Dr. pharm.* Edgara Liepiņa zinātniskos ziņojumus. Aizklāti balsojot, nodaļas locekļi izteica atbalstu visiem pretendentiem.

13. oktobrī mūžībā aizgāja ilggadējā LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas zinātniskā sekretāre *Dr. hist.* Ilga Tālberga (08.10.1943.–13.10.2014).

15. oktobrī notika FTZ nodaļas sēde. Sēdes sākumā LZA viceprezidents Juris Ekmanis pasniedza Ivaram Biļinskim Latvijas Republikas valsts emeritētā zinātnieka diplomu un apsveica viņu. FTZN priekšsēdētājs akad. Juris Jansons informēja, ka LU CFI Zinātniskā padome ierosinājusi piešķirt LZA Artura Balklava vārdbalvu zinātnes popularizēšanā LZA goda doktoram, fiziķim Jānim Jansonam. Nodaļas locekļi vienbalsīgi nolēma piešķirt Jānim Jansonam Artura Balklava balvu par Latvijas fizikas attīstības vēstures saglabāšanu un lūgt LZA Senātu atbalstīt lēmumu.

Ar korespondētājlocekļa kandidāta LU prof. *Dr.sc.comp.* Gunta Arnicāna ziņojumu “Programmatūras testēšanas problēmu izraisītie pētījumi” sākās nodaļas locekļu iepazīstināšana ar jaunajiem LZA locekļu kandidātiem. Sēdes otrajā daļā nodaļas locekļi ar lielu interesi noklausījās LZA prezidenta **Ojāra Spārīša** informāciju par sabiedrības labā attīstāmajai zinātnei un inovatīvajām tehnoloģijām veltīto Kioto

forumu (*11th annual meeting of the Science and Technology in Society Forum, Kyoto, Japan*).

16. oktobrī akadēmiķei Raitai Karnītei — 65.

17. oktobrī notika Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas divdesmit gadu jubilejas svinīgā Senāta sēde. Piedalījās LZA viceprezidents Juris Ekmanis, kurš akadēmijai pasniedza LZA Atzinības rakstu un LZA prezidenta pateicības rakstus vairākiem RPIVA pedagogiem.

Notika FTZN priekšsēdētāja Jura Jansona tikšanās ar Ķīnas augsto un jauno tehnoloģiju centra direktoru Čžanu Žeņčžunu un investoru Vangu. No LZA piedalījās starptautiskās sadarbības nodaļas vadītāja Anita Draveniece, FTZN zinātniskā sekretāre Sofja Negrejeva un sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica. Tikšanās laikā Čžan Žeņčžuns iepazīstināja ar centra darbību un Juris Jansons — ar LZA darbību un Latvijas zinātnes nozarēm.

21. oktobrī Ministru kabinets piešķīra Ministru kabineta balvu akadēmiskā rakstu krājuma "Latvieši un Latvija" redakcijas kolēģijai: Ilgai Jansonei, Tālavam Jundzīm, Viktoram Hausmanim, Maijai Kūlei, Andrejam Vaskam un Guntim Zemītim par būtisku devumu starprozaru disciplīnas letonistikas izveidē un četru sējumu akadēmiskā rakstu krājuma "Latvieši un Latvija" sastādīšanu. Atzinības rakstus par būtisku ieguldījumu medicīnas ķīmijas pētījumu attīstībā Latvijā un pretvēža preparāta belinostata atklāšanā piešķīra LZA īstenajam loceklim, habilitētajam ķīmijas doktoram Ivaram Kalviņam, Latvijas Organiskās sintēzes institūta vadošajam pētniekam, ķīmijas doktoram Eināram Ložam un ķīmijas doktorei Klārai Dikovskai.

22. oktobrī LZA korespondētājloceklim Jānim Grabim — 40.

23. oktobrī akadēmiķim Ivaram Biļinskim — 80.

LZA ārzemju loceklim Tamazam Gamkreli-dzem — 85.

28. oktobrī LZA Senāta sēde, kurā noklausījās un apsprieda četru LZA locekļu kandidātu

LZA korespondētājlocekļu zinātniskos ziņojumus: Aijas Linē ziņojumu "Vēža biomarkieru un pretvēža zāļu mērķu izpēte", Jurija Merkurjeva — "Sarežģītu sistēmu modelēšanas un simulēšanas metodoloģija un prakse", Edgara Sūnas — "Pētījumi organiskajā, medicīnas ķīmijā un materiālzinātnē" un Igora Šuvajeva — "Dzīvesmākslas filozofija".

30. oktobrī par nopelniem Latvijas valsts labā piešķirti valsts apbalvojumi: Triju Zvaigžņu ordeņa III šķiru saņem Daugavpils Universitātes rektors, profesors, LZA īstenais loceklis, *Dr. biol.* Arvids Barševskis un Latvijas Universitātes Datorikas fakultātes dekāns, profesors, LZA korespondētājloceklis, *Dr. habil. sc. comp.* Juris Borzovs. Ar Triju Zvaigžņu ordeņa IV šķiru apbalvots etnoloģis, kultūrvēsturnieks, LZA īstenais loceklis, valsts emeritētais zinātnieks *Dr. habil. hist.* Saulvedis Cimermanis. Atzinības krusta II šķira tiek piešķirta Latvijas Nacionālās bibliotēkas direktoram, LZA goda loceklim **Andrim Vilkam**, Atzinības krusta IV šķiru šogad saņem Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas Ķīmijterapijas un hematoloģijas klīnikas vadītāja, Rīgas Stradiņa universitātes profesore, LZA korespondētājlocekle, *Dr. med.* **Sandra Lejniece** un arheologs, Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes Arheoloģijas un vēstures palīgzinātņu katedras vadītājs, profesors, Latvijas vēstures institūta vadošais pētnieks, LZA korespondētājloceklis, *Dr. habil. hist.* **Andrejs Vasks**.

31. oktobrī LZA ĶBMZN sēdē dalībnieki noklausījās un vērtēja LZA īsteno locekļu kandidātu LZA korespondētājlocekļu Aijas Linē, Aleksandra Rapoporta un Māra Turka zinātniskos ziņojumus. Aizklāti balsojot, nodaļas locekļi izteica atbalstu visiem pretendentiem.

Novembris

2. novembrī mūžībā aizgājis LZA Goda doktors Valts Loža (13.09.1926.–02.11.2014.).

3. novembrī mūžībā aizgājis LZA Goda doktors Andris Zvirgzds (07.09.1928.–03.11.2014.).

5. novembrī Zemkopības ministrijā notika Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas izbraukuma seminārs "ICE — Sup-

port system for potential innovators in micro-business of rural women”, kurā piedalījās Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU), LZA, Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas (LLMZA), Latvijas Lauku sieviešu asociācijas (LSA) u.c. pārstāves.

Seminārs tika rīkots Zviedru Institūta tematiskās partnerības “ICE — Inovācija. Radošums. Līdztiesība” ietvaros, bet tematika ir saistīta arī ar Valsts pētījumu programmu “Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai — jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai (EKOSOC-LV)”, kuras vadītāja ir LZA akadēmiķe, LLMZA prezidente, ICE projekta vadītāja Baiba Rivža. Semināra ietvaros klātesošie tika iepazīstināti ar ICE projekta un EKOSOC — LV būtību, abu projektu ietvaros pētāmo jautājumu problemātiku un plānotajiem pētījumiem.

6. novembrī Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas sēdē notika LZA jauno locekļu kandidātu LZA korespondētājlocekļu Gunitas Zariņas, Sanda Laimes un Igora Šuvajeva zinātnisko ziņojumu klausīšanās. Sēdes otrajā daļā dalībnieki iepazīs ar antropoloģiju kā zinātnes nozari Latvijā un pētījumiem antropoloģijā. Par to ziņoja LU Humanitāro zinātņu fakultātes Klasiskās filoloģijas un antropoloģijas studiju nodaļas Antropoloģijas studiju katedras vadītāja Ph. D. Aivita Putniņa un Stradiņa universitātes Komunikācijas fakultātes komunikācijas studiju katedras docente Ph. D. Agita Lūse.

10. novembrī Latvijas Universitātē notika grāmatas “Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I. Nodaļa. Vispārējie noteikumi” atvēršana; tā ir jau trešā Satversmes komentāru grāmata, kurā skaidroti Latvijas valsts un Satversmes pamati.

11. novembrī LZA Senāta sēdē, kurā tika apspriestas LZA jauno locekļu kandidatūras. Par paveikto darbu LZA Eiropas programmu centrā sakarā ar centra pāreju no LZA uz Valsts izglītības attīstības aģentūru ziņoja centra vadītāja Dr. biol. Maija Bundule.

Latgales vēstniecībā “Gors” Rēzeknē tika pasniegtas 2014. g. LR Ministru kabineta balvas.

12. novembrī notika FTZN un Latvijas Nacionālās Mehānikas komitejas paplašinātā

sēde. Nodaļas locekļi noklausījās korespondētājlocekļa RTU profesora Dr. sc. ing. Andreja Krasņikova ziņojumu “Šķiedru betonu tehnoloģijas un mehānika”. Referātu papildināja RTU profese Dr. sc. ing. Olga Kononova. LZA Senāta loceklis akad. Ivars Knēts izvirzīja A. Krasņikovu LZA Frīdriha Candra balvai. Nodaļas locekļi balsojot, izteica savu atbalstu A. Krasņikovam. Pēc tam apsprieda jauno zinātnieku balvu kandidātus. Nolēma piešķirt LZA Ludvīgai Māra Jansonu vārdbalvu fizikā LU doktorantam, CFI pētniekam Jānim Timošenko par promocijas darbu “Kristālisko materiālu struktūras statistiskās un termiskās nesakārtotības modelēšana ar apgriezto monte-karlo metodi” (darba vadītājs LZA kor. loc. Dr. phys. Aleksejs Kuzmins) un LZA balvu RTU pētniecei Svetlanai Vihodcevai par darbu “Nanolīmenī modificētu tekstiliju sortimenta paplašināšana” (darba vadītāja profese Dr. habil. sc. ing. Silvija Kukle).

13. novembrī LZA viceprezidents Tālavs Jundzis Latvijas Nacionālajā arhīvā apmeklēja vēsturnieka Borisa Sokolova lekciju “Krievijas plāni Baltijā”.

14. novembrī a/s “Grindeks” fonds “Zinātnes un izglītības atbalstam” sadarbībā ar LZA godināja ievērojamākos Latvijas zinātniekus, pasniedzot prestižās godalgas — “Zelta Pūci” un “Sudraba Pūces”.

Par izcilu sniegumu zinātnē “Zelta Pūci” šogad saņēma farmācijas zinātņu doktore, LZA īstenā locekle, Latvijas Organiskās sintēzes institūta Farmaceutiskās farmakoloģijas laboratorijas vadītāja Maija Dambrova. Lai veicinātu jauno speciālistu pievēršanos zinātnē, “Sudraba Pūces” un atbalsta prēmijas tika pasniegtas trīs jaunajiem zinātniekiem — Beatrisei Bērziņai, kura izstrādājusi maģistra darbu par tēmu “Nesimetrisku diaril-λ3-jodānu izmantošana vara (I) katalizētajā arēnu C-H aminēšanā”, Ilzei Neiboltei, kura izstrādājusi maģistra darbu par tēmu “β,β` — Triketonu izmantošana jaunu hromoforu un luminoforu sintēzē” un Tomam Rēķim, kurš izstrādājis maģistra darbu par tēmu “Kristalizācijas parametru ietekme uz pimobendāna polimorfa A molekulāro un kristālisko struktūru”.

LZA ĶBMZN sēdē par aktuāliem medicīnas jautājumiem referēja LZA kor. loc., RSU profesors Aivars Lejnīks — “Osteoporoze: kā labāk

izprast kaulapriti un osteoporozī?" un LZA kor. loc., RSU profesore Ludmila Vīksna "Par Ebola slimību".

Latvijas Zinātņu akadēmijā notika konference "Kas latviešiem stāstāms citām tautām par sevi, savu valodu, kultūru un vēsturi". Tās mērķis bija noskaidrot jautājumus, par kuriem latviešiem būtu jāstāsta un jāraksta topošajā divsējuma izdevumā "Latvieši un Latvija" angļu un krievu valodā, uzrunājot citas pasaules tautas. Ievadvārdus konferencē sacīja LZA prezidents Ojārs Spārītis, uzrunu sacīja bij. Valsts prezidente akadēmiķe Vaira Vīķe-Freiberga, referātu nolasīja Jānis Stradiņš, sekoja spraigas diskusijas divos blokos Maijas Kūles un Gunta Zemīša vadībā.

17. novembrī LZA goda doktoram Jerži Mihnam — 85.

18. novembrī, Latvijas Republikas proklamēšanas 96. gadadienā Rīgas domes svinīgajā sēdē pasniegta domes balva "Gada rīdzinieks 2014". To ieguva diriģents Romāns Vanags. Rīgas domes Atzinības rakstu un Rīgas domes un LZA balvu zinātnē saņēma LZA korespondētājlocekle *Dr. philol.* Ausma Cimdiņa. Balvu pasniegšanā piedalījās LZA prezidents O. Spārītis.

19. novembrī LZA prezidents O. Spārītis tikās ar Izraēlas ārkārtējo un pilnvaroto vēstnieci Latvijā V. E. Hagitu Ben-Jakovu (*Hagit Ben-Yakov*) un misijas vadītājas vietnieku Cvī Mirkinu (*Tzevy Mirkin*).

20.–21. novembrī LZA starptautiskās sadarbības grupas vad. A. Draveniece piedalījās ES valstu Zinātņu akadēmiju konsultatīvās padomes (angl. akronīms *EASAC*) rudens sanāksmē, kuru Ženēvā rīkoja Šveices Zinātņu akadēmija.

21. novembrī Latvijas Mākslas akadēmijā notika Mākslas vēstures institūta direktora profesora Eduarda Kļaviņa sastādītā sējuma "Neoromantiskā modernisma periods: 1890–1915" un tā tulkojuma angļu valodā atvēršana.

22. novembrī LZA korespondētājloceklim Donātam Ertam — 60.

27. novembrī LZA Rudens pilnsapulce. Ievadvārdus sacīja prezidents Ojārs Spārītis, sapulci uzrunāja veselības ministrs Guntis Belvičs un Saeimas IZK komisijas priekšsēdētājs Jānis Vucāns, piedalījās Izraēlas vēstniece V. E. Hagita Ben-Jakova. LZA Lielā medaļa tika pasniegta LZA ārzemju loceklei Regīnai Žukai par būtisku ieguldījumu pretvēža preparāta ftorafūra radīšanā un akadēmiķim Viktoram Ivbulim par izcilu devumu indoloģijā. Akadēmisko lekciju "Pretvēža zāļu izstrāde OSI — no empīrisma uz zināšanām!" nolasīja LZA korespondētājloceklis Pēteris Trapencieris. *Laudatio* Solomonam Hilleram un R. Žukai sacīja akadēmiķis J. Stradiņš, V. Ivbulim — *Dr. habil. theol.* Leons Taivāns. Notika jaunu LZA locekļu vēlēšanas. Tika ievēlēti īstenie locekļi: Aivars Lejnieks (medicīna), Aija Linē (bioloģija), Jurijs Merkurjēvs (informātika), Edgars Sūna (ķīmija), Māris Turks (ķīmija), Guntis Zemītis (vēsture).

Par LZA korespondētājlocekļiem ievēlēti: Guntis Arnicāns (datorzinātne), Biruta Bankina (lauksaimniecības zinātne), Roberts Eglītis (fizika), Āris Jansons (mežzinātne), Sandis Laime (folkloristika), Edgars Liepiņš (farmācija), Pēteris Stradiņš (medicīna) un Gunita Zariņa (etnoloģija).

Par LZA ārzemju locekļiem ievēlēti: Renāte Blumberga (vēsture), Endels Lippmā (fizika), Pāvels Štolls (filoloģija).

Par LZA goda locekļiem ievēlēti: Eduards Kļaviņš (māksla), Arturs Maskats (māksla), Karina Pētersone (kultūra) un Jānis Rokpelnis (literatūra).

Tika atvērta grafiķa, profesora *emeritus* Gunāra Kroļļa izstāde "Laika krustceles", kurā aplūkojami mākslinieka nozīmīgāko ciklu jaunākie darbi oforta tehnikā – "Livonija krustcelēs" un "Rīga gadsimtos".

LZA goda doktoram Mihkelam Veiderma — 85.

28. novembrī LZA ārzemju loceklim Rihardam Villemam — 70.

Novembrī Londonā sērijā "7 Million Copy International Best Bestseller" nācis klajā LZA goda locekļa Zigmunda Skujiņa romāns "Flesh-coloured Dominocs".